

12. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам : закон України від 18 трав. 2004 р. № 1727-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №№ 33–34. – Ст. 404.
13. Про благодійництво та благодійні організації : закон України від 16 верес. 1997 р. № 531/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 46. – Ст. 292.
14. Про соціальні послуги : закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.
15. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
16. Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 8 груд. 2006 р. № 1686. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1686-2006-%D0%BF>.
17. Реабілітація та зайнятість інвалідів : аналіт. матеріали. – К. : Мінсоцполітики України, 2011. – 86 с.
18. Иванов А. В. Инновационные процессы в системе реабилитации инвалидов : автореф. дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / Иванов Артем Валентинович. – М., 2010. – 22 с.
19. Чічань М. В. Правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Чічань Марія Валеріївна. – Х., 2009. – 176 с.
20. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності : навч.-метод. посіб. – К. : ГЕРБ, 2007. – 288 с.
21. Про затвердження Порядку надання інвалідам та дітям-інвалідам реабілітаційних послуг [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 31 січ. 2007 р. № 80. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2007-%D0%BF>.
22. Про затвердження Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 23 трав. 2007 р. № 757. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-2007-%D0%BF>.

Надійшла до редколегії 17.09.2012

СОБОЛЬ Е. Ю. РЕАБИЛИТАЦИОННЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО ИНВАЛИДОВ В УКРАИНЕ: ПРАВОВОЙ ПОДХОД

На основании анализа норм действующего отечественного законодательства определена система реабилитационных мероприятий в Украине относительно лиц с ограниченными функциональными возможностями. Предложены группы принципов, на которых базируется реабилитационная деятельность.

SOBOL Y. REHABILITATION MEASURES FOR DISABLED IN UKRAINE: LEGAL APPROACH

On the basis of analysis of norms of current home legislation the system of rehabilitation measures is certain in Ukraine in relation to persons with the limited functional possibilities. The groups of principles, on that rehabilitation activity is based, are offered.

УДК 349.2:331.105.44

М. В. ТОКАРЄВА,

аспірант

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ ЯК СОЦІАЛЬНІЙ І ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Досліджено питання ролі професійних спілок у регулюванні трудових відносин в умовах соціальної і правової держави. Встановлено, що, окрім основного свого покликання – здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів працівників, дані громадські організації підтримують стабільність виробництва; контролюють державні органи у прийнятті рішень в сфері праці; сприяють забезпеченню рівноваги у економічному, політичному та соціальному житті суспільства.

Можливість створення громадських організацій гарантована ст. 36 Конституції України [1]. Держава надає таке право громадянам з метою здійснення і захисту ними своїх прав і свобод

та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів.

Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» громадським об'єднанням

вважається добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. За організаційно-правовою формою громадське об'єднання буде утворюватися як громадська організація або громадська спілка. На сьогодні діяльність та припинення громадських організацій регулюється Законом України «Про об'єднання громадян», який втрачає чинність 1 січня 2013 р. [2]. Надалі зазначені питання будуть регулюватися Законом України «Про громадські об'єднання», який прийнято 22 березня 2012 р. та вводиться в дію 1 січня 2013 р. [3].

Специфічною громадською організацією, котра створюється з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів її членів, є професійна спілка [4]. Специфіка профспілки полягає в тому, що держава має особливий інтерес у функціонуванні такої громадської організації, що обумовлюється наступними положеннями.

На відміну від інших громадських організацій, право на участь у профспілках закріплено на рівні Конституції України, а саме в ч. 3 ст. 36. Звідси впливають наступні положення: громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів; професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності; професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів; усі професійні спілки мають рівні права; обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно Конституцією і законами України.

Окрім цього, діяльність даної організації регулюється окремим Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», в якому держава закріпила широкий обсяг прав для реалізації їхньої діяльності. Треба наголосити, що при створенні профспілки держава надає їй певні привілеї, а саме: громадяни України мають право на основі вільного волевиявлення без будь-якого дозволу створювати профспілки; профспілки чи їх об'єднання легалізуються шляхом повідомлення на відповідність заявленому статусу; легалізуючий орган не може відмовити в легалізації профспілки, об'єднання профспілок. Фактично для ство-

рення профспілки потрібно лише бажання її майбутніх членів і прийняття останніми статуту, тоді як процедура створення інших громадських організацій більш складна і вимагає згоди держави.

Така увага держави до професійних спілок пояснюється тим, що з прийняттям Конституції 1996 р., Україна проголошена суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Це означає, що соціально-правова держава покликана створити належний рівень соціального забезпечення людини, турбуватися про зайнятість населення, забезпечити постійно діюче виробництво, гарантувати та надавати можливості захисту своїх прав, підтримувати рівновагу в соціальній і економічній, правовій сферах життя суспільства. У здійсненні вказаних завдань державі значно допомагають саме професійні спілки, а тому держава й зацікавлена в їх існуванні. О. І. Процевський зазначає, що завданням держави є досягнення рівноваги в суспільному житті, у тому числі через профспілки [5, с. 13].

Для реалізації своїх завдань держава наділила профспілки значною кількістю прав, реалізуючи які, дані громадські організації впливають на процес виробництва, на соціальну і політичну ситуацію в Україні.

Щоб забезпечити стабільність виробництва, а також впливати роботодавця у сфері трудових відносин, професійна спілка наділена наступними правами: бере участь у розробленні правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи або організації; укладає та контролює виконання колективного договору, звітує про його виконання на загальних зборах трудового колективу, звертається з вимогою до відповідних органів про притягнення до відповідальності посадових осіб за невиконання умов колективного договору; разом із роботодавцем вирішує питання запровадження, перегляду та змін норм праці, вирішує питання оплати праці працівників, форм і систем оплати праці, розцінок, тарифних сіток, схем посадових окладів, умов запровадження та розмірів надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних виплат; разом із роботодавцем вирішує питання робочого часу і часу відпочинку, погоджує графіки змінності та надання відпусток, запровадження підсумованого обліку робочого часу, дає дозвіл на проведення надурочних робіт, робіт у вихідні дні тощо; разом із роботодавцем вирішує питання соціального розвитку підприємства, поліпшення умов

праці, матеріально-побутового, медичного обслуговування працівників тощо [6].

Будучи громадською організацією, що покликана здійснювати представництво та захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів працівників, профспілка: представляє інтереси працівників за їх дорученням під час розгляду індивідуальних трудових спорів та в колективному трудовому спорі, сприяє його вирішенню; приймає рішення про вимогу до роботодавця розірвати трудовий договір (контракт) із керівником підприємства, установи, організації, якщо він порушує законодавство про працю чи не виконує зобов'язань за колективним договором; надає згоду або відмовляє в наданні згоди на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з працівником, який є членом професійної спілки, що діє на підприємстві, в установі та організації, у випадках, передбачених законом; бере участь у розслідуванні нещасних випадків, професійних захворювань і аварій, у роботі комісії з питань охорони праці; здійснює громадський контроль за виконанням роботодавцем законодавства про працю та про охорону праці, за забезпеченням на підприємстві, в установі, організації безпечних та нешкідливих умов праці, виробничої санітарії, правильним застосуванням установлених умов оплати праці, вимагає усунення виявлених недоліків; бере участь у вирішенні соціально-економічних питань, визначенні та затвердженні переліку і порядку надання працівникам соціальних пільг; здійснює контроль за підготовкою та поданням роботодавцем документів, необхідних для призначення пенсій працівникам і членам їх сімей; здійснює контроль за наданням пенсіонерам та інвалідам, які до виходу на пенсію працювали на підприємстві, в установі, організації, права користування нарівні з його працівниками наявними можливостями щодо медичного обслуговування, забезпечення житлом, путівками до оздоровчих і профілактичних закладів та іншими соціальними послугами і пільгами згідно зі статутом підприємства, установи, організації та колективним договором; представляє інтереси застрахованих осіб у комісії із соціального страхування; представляє інтереси працівників підприємства-боржника в ході процедури банкрутства тощо.

Профспілки, наголошує О. В. Смирнов, повинні вважати своїм головним завданням захист прав і законних інтересів трудящих, виступати за новий демократичний, гуманний лад ефективної й динамічної економіки, соціальної

справедливості, високої культури та моралі, істинного народовладдя й рівності усіх націй і народностей [7, с. 103]. Ми погоджуємося з даною тезою, оскільки дані громадські організації не тільки відстоюють права трудящих, але й здійснюють ідеологічний вплив на різних учасників виробничого процесу, забезпечуючи тим самим дотримання норм права і моралі в державі.

В. І. Прокопенко зазначає: «Професійні спілки відіграють важливу роль у розвитку політичної системи Української держави, подальшому розвитку демократії, розширенні участі громадян в управлінні справами держави й суспільства, удосконаленні державного апарату, підвищенні активності громадських організацій, зміцненні правової основи державного й громадського життя, розширенні гласності та урахуванні громадської думки» [8, с. 116]. Дійсно, неможливо уявити, щоб у соціально-правовій державі профспілка не співпрацювала з державою й не впливала на її рішення в сфері праці, а тому вищезазначена громадська організація, її об'єднання беруть участь у розробленні державної політики зайнятості населення, державних та територіальних програм зайнятості, проводять спільні консультації з цих проблем з роботодавцями, їх об'єднаннями, а також з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, пропонують заходи щодо соціального захисту членів профспілок, які вивільнюються в результаті реорганізації або ліквідації підприємств, установ, організацій, здійснюють контроль за виконанням законодавства про зайнятість. Профспілки мають право вносити пропозиції органам державної влади, органам місцевого самоврядування, роботодавцям, їх об'єднанням про перенесення термінів, тимчасове припинення або скасування заходів, пов'язаних із вивільненням працівників, які є обов'язковими для розгляду. Чинним законодавством передбачено, що проекти законів, які вносяться до Верховної Ради України, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин подаються відповідними органами виконавчої влади з урахуванням пропозицій всеукраїнських профспілок, їх об'єднань.

Підсумовуючи вищевикладене, хочеться наголосити, що наявність в Україні такої громадської організації, як професійна спілка, обумовлено кількома факторами. З одного боку, профспілки створюються з метою захисту

трудовах і соціально-економічних прав та інтересів трудящих. Такі громадські організації в основному об'єднують людей праці, оскільки саме праця є основним джерелом існування людини. З іншого ж боку, держава має особливий інтерес у функціонуванні такої громадської організації, оскільки вбачає в цьому власний прихований інтерес. Для досягнення державою рівноваги в суспільному житті вона наділяє профспілку повноваженнями в соціально-правовій та економічній сферах, надає їй права для забезпечення стабільності в економіці, на виробництві, в соціальному забезпеченні, в цілому в забезпеченні людини з боку держави. Через профспілки держава водночас і

захищає працівника, і контролює свавілля з боку роботодавця, і водночас слідкує за ефективністю роботи власних органів на місцях. Враховуючи позиції всеукраїнських профспілок при прийнятті законів України з питань формування й реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин, держава бере до уваги бажання та інтереси безпосередньо працівника, адже в незалежній, демократичній, соціальній і правовій державі людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про об'єднання громадян : закон України від 16 черв. 1992 р. № 2460-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
3. Про громадські об'єднання : закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI // Голос України. – 2012. – 18 квіт. – № 70.
4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : закон України від 15 верес. 1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397.
5. Процевський О. І. Трансформація прав профспілок України: реальність чи вимисел? / О. І. Процевський // Право України. – 1996. – № 7. – С. 13–20.
6. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Дод. до № 50. – Ст. 375.
7. Смирнов О. В. Советское трудовое право : учеб. пособие для проф. вузов / О. В. Смирнов. – М. : Профиздат, 1991. – 367 с.
8. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник / В. І. Прокопенко. – Х. : Консум, 1998. – 480 с.

Надійшла до редколегії 11.09.2012

ТОКАРЕВА М. В. РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СОЮЗОВ В УКРАИНЕ КАК СОЦИАЛЬНОМ И ПРАВОВОМ ГОСУДАРСТВЕ

Исследован вопрос роли профессиональных союзов в регулировании трудовых отношений в условиях социального и правового государства. Установлено, что, кроме основного своего призвания – осуществления представительства и защиты трудовых, социально-экономических прав и интересов работников, данные общественные организации поддерживают стабильность производства; влияют на собственника или уполномоченного ним органа в трудовых отношениях; контролируют государственные органы в принятии решений в сфере труда; способствуют обеспечению равновесия в экономической, политической и социальной жизни общества.

TOKARIEVA M. ROLE OF TRADE UNIONS IN UKRAINE AS A SOCIAL AND LEGAL STATE

The question of the role of trade unions in the regulation of labour relations in terms of social and legal state is researched. It is established that in addition to its main recognition – the representation and protection of labour, social and economic rights and interests of workers, these public organizations support the stability of production, controlling state agencies in making decisions at work, help to ensure equilibrium in the economic, political and social life.